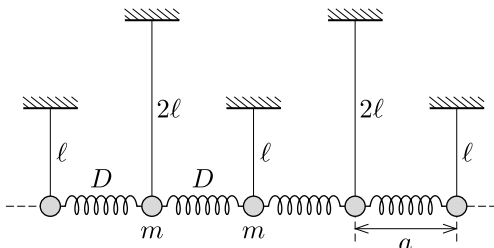

2. pótzárthelyi dolgozat

kondenzált anyagok fizikája gyakorlat

2015. december 21. (hétfő)

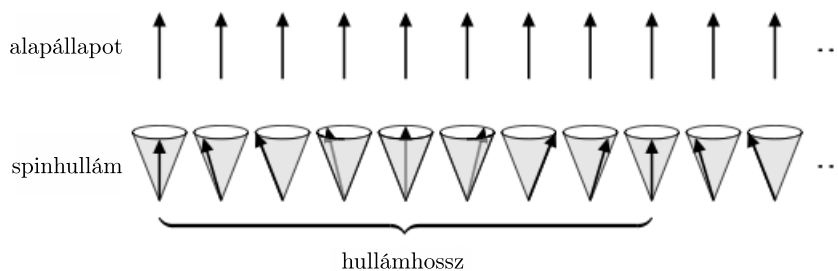
1. (30 pont) Egy szilárdtest rezgéseit az *ábrán* látható csatolt ingarendszerrel modellezzük. Az ingatestek tömege m , az ingák hossza felváltva ℓ és 2ℓ , az ingatesteket összekötő (egyensúlyi állapotban feszítetlen) rugók rugóállandója D .

a) Periodikus határfeltételt használva ($2N$ darab inga esetén) határozzuk meg a modell lehetséges $\omega(q)$ sajátfrekvenciáit az (alkalmasan választott) q hullámszám(vektor) függvényében. Csak a rajz síkjában történő rezgéseket vizsgáljuk!

b) Ábrázoljuk az eredményt grafikonon az első Brillouin-zónán belül! Hány ága van a diszperziós relációnak? Melyik az optikai ág, és melyik az akusztikus ág? Egy kis rajzzal érzékeltesse, hogyan rezegnek az ingatestek az akusztikai és az optikai módusban.

2. (15 pont) Ferromágneses kristályokban a (klasszikusnak tekintett) atomi mágneses momentumok a környező atomok által keltett mágneses mezőben precesszálni kezdenek az eredeti egyensúlyi állapotuk körül. Ez a precessziós mozgás hullámszerűen terjedhet a kristályban, azaz a szomszédos atomi mágneses dipólusok azonos (kör)frekvenciával, de fáziskülönbséggel precesszálnak (lásd az *ábrát*). Ezt a hullámmozgást nevezik spinhullámnak.

Megmutatható, hogy ferromágneses spinhullámok ω körfrekvenciája és $\mathbf{q}$ hullámszámvektora közötti összefüggés (a diszperziós reláció):

$$\omega(\mathbf{q}) = \gamma \mathbf{q}^2,$$

ahol γ állandó. Számítsuk ki a spinhullámok állapotsűrűségét *háromdimenziós* mágneses rendszerben, ha tudjuk, hogy a rendszer térfogata V .

Útmutatás: A spinhullámok állapotsűrűségét ugyanúgy határozhatjuk meg, mint a rácsrezgéseket. A $g(\omega)$ állapotsűrűség megadja, hogy az $(\omega, \omega + \Delta\omega)$ (kör)frekvenciaintervallumban $g(\omega)\Delta\omega$ darab rezgési (itt spinhullám-)állapot lehetséges.

3. (10 pont) A grafén olyan kétdimenziós anyag, melynek egyetlen kristálysíkjában a szén-atomok szabályos hatszögárcsban (honeycomb lattice) helyezkednek el. Határozzuk meg az akusztikus és az optikai diszperziós ágak számát, ha csak síkbeli rezgéseket engedünk meg. Válaszunkat indokoljuk.

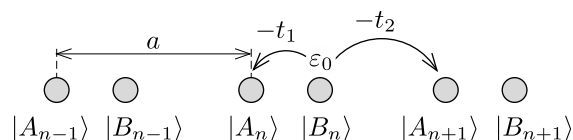
4. (20 pont) Egy szilárdtest egydimenziós modelljében a rácsonok periodikus potenciálját az x koordináta függvényében a következő függvény írja le (d és V_0 állandók):

$$V(x) = V_0 \sin^3 \left(\frac{2\pi}{d} x \right).$$

a) Mekkora az a rácsállandó?

b) A közel szabad elektronok közelítését használva ábrázoljuk vázlatosan a diszperziós relációt a kiterjesztett zónák és a redukált zónák sémájában. Határozzuk meg, melyik k -pontokban oldódik fel a sávok degenerációja, és mekkora a kialakuló tiltott energiasávok (gapek) nagysága.

5. (25 pont) Egydimenziós rendszerekben (pl. poliacetilén molekulákban) ún. Peierls-torzulás jöhet létre, melynek eredménye, hogy az eredetileg egyenlő távolságra lévő szomszédos atomok elrendeződése megváltozik: a szomszédos atomok távolsága egy kisebb és egy nagyobb érték között váltakozik (lásd az *ábrát*).

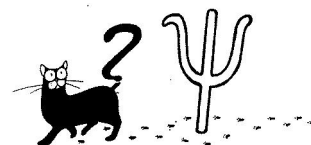

A lánc $2N$ atomból áll, az A -val jelölt atomok távolsága (ahogy a B -vel jelölteké is) a , tételizzünk fel periodikus határfeltételt. Határozzuk meg az elektronok $E(k)$ diszperziós relációját a k hullámszámvektor függvényében a szoros kötésű közelítésben, csak elsőszomszéd-kölcsönhatást véve figyelembe. A hopping-együtthatók a kisebb távolságra lévő szomszédok között $-t_1$, a távolabbi szomszédok között $-t_2$, az on-site energia minden atomon ϵ_0 értékű. Ábrázoljuk vázlatosan a diszperziós relációt, legyen mondjuk $\epsilon_0 = 0$ egység, $t_1 = 2$ egység, $t_2 = 1$ egység.

Útmutatás. Írjuk fel a Hamilton-operátor mátrixát, ügyelve a hermitikusságra. A sajátvektort keressük a következő alakban:

$$\begin{pmatrix} \vdots \\ Ae^{ikna} \\ Be^{ikna} \\ Ae^{ik(n+1)a} \\ Be^{ik(n+1)a} \\ \vdots \end{pmatrix},$$

ahol A és B konstansok. A diszperziós relációnak két ága lesz.

Jó munkát, kellemes ünnepeket! VM.